

■ Προφήτης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως

Εὐγένιος Βούλγαρης*

Πανεπιστήμων καὶ χαλκέντερος συγγραφεύς,
πρόμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας λαμπρός

† 27η Μαΐου 1806, Αγία Πετρούπολις

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σλαβινίου καὶ Χερσῶνος Εὐγένιος Βούλγαρης (1716-1806) δὲν ἦταν μόνον ὁ κορυφαῖος Διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων καὶ πολυγραφότερων συγγραφέων ὅλης τῆς Εὐρώπης. **Σ**ὲ μιὰ δύσκολη γιὰ τὸν Ἑλληνισμό ἐποχῇ, προσπάθησε γιὰ τὴν ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν δημιουργία ἀνεξάρτητου ἑλληνικοῦ κράτους, ἔχοντας τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμησι τῆς Αὐτοκρατείας τῆς Ρωσίας Αἰκατερίνης Β΄.

Γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα καὶ ἦταν ἰδιοφυῆς στὰ γράμματα. Ὅπως γράφει ὁ Κων. Σάθας ἦταν «πανεπιστήμων καὶ χαλκέντερος συγγραφεύς, πρόμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας λαμπρός, τὰ μέγιστα συντελέσας εἰς μετάδοσιν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει»¹. Σημειώνεται, ὅτι γινώριζε νὰ διαβάζη, νὰ γράφῃ καὶ νὰ ὁμιλῇ σὲ δέκα γλῶσσες.

Ὁ Ἰησουΐτης μοναχὸς Gerhard Podskalsky, στὸ κλασικὸ του ἔργο «Ἡ Ἑλληνικὴ Θεολογία ἐπὶ Τουρκοκρατίας 1453-1821»², ἀναφέρει γιὰ τὸν Βούλγαρη: «Στὴν μνήμη τῶν μεταγενεστέρων, ἰδιαίτερα στὴν Ελλάδα, ὁ πλέον μορφωμένος ἐκπρόσωπος τοῦ λαοῦ του ζῆ ἀκόμη, ἂν ὄχι ὡς πρότυπο (χάρη στὸν συγκρατημένο πάντοτε τρόπο του), ἔστω ὡς ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς γενιᾶς τῆς Ἐπανάστασης. Διανοούμενοι, ὅπως ὁ Ἀδαμάντιος Κοραΐς,

ὁμολογοῦν μὲ παρρησία ὅτι σὲ αὐτὸν καὶ μόνο ὀφείλουν τὶς ἄριστες γνώσεις τους».

Ως πανεπιστήμων ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σλαβινίου καὶ Χερσῶνος ἄφησε κληρονομιά στὸν Ἑλληνισμό ἔργα θεολογικά, φιλοσοφικά, φιλολογικά, ἐθνικά καὶ θετικῶν ἐπιστημῶν (φυσικῆς καὶ μαθηματικῶν). **Ο** Βούλγαρης, ὡς Ἕλληνας, μαθαίνει ὅ,τι νέο ὑπάρχει στὴν φιλοσοφία καὶ στὶς θετικὲς ἐπιστῆμες καὶ ἐνεργεῖ ὅπως ἐδίδαξε ὁ Μέγας Βασίλειος στὸν «Πρὸς τοὺς νέους» Λόγο του. **Γ**ράφει σχετικὰ ὁ ἀείμνηστος Βασ. Τατάκης: «**Ο** Βούλγαρης παρουσιάζεται ὡς τύπος Νεοέλληνα λογίου, πὸν πηγαίνει πρὸς τὴν Δύση, ἀποδέχεται τὴν φιλοσοφία καὶ τὴν Ἐπιστήμη, ἀλλὰ δὲν θυσιάζει τίποτε ἀπὸ τὴν κληρονομιά τοῦ Ἑλλήνος Ὁρθοδόξου»³.

* * *

Ἱεροδιάκονος ὁ Βούλγαρης χειροτονήθηκε τὸ 1738, σὲ ἡλικία 22 ἐτῶν. **Τ**ὰ ἐγκύκλια μαθήματα τὰ ἔλαβε στὴν γενέτειρά του Κέρκυρα καὶ στὴν συνέχεια σπούδασε στὴν Πάντοβα καὶ στὴν Βενετία. **Σ**χολάρχης διετέλεσε στὶς σχολὲς τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Κοζάνης. **Σ**ταθμὸς γιὰ τὴν Ἐκκλησία, τὸ ἔθνος καὶ τὰ Γράμματα ἦταν ὅταν ὁ Πατριάρχης Κύριλλος Ε΄ τοῦ ἀνέθεσε, τὸ 1753, τὴν διεύθυνσι τῆς Σχολῆς στοῦ Ἁγίου Ὁρος, ἡ ὁποία ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ὠνομάσθηκε Ἀθωνιάς Ἐκκλησιαστικὴ Ἀκαδημία. **Κ**ατὰ τὸν Σάθα «πανταχόθεν συνέρρεον ἐκεῖ μαθηταί, ἵνα ἀκροασθῶσι τοῦ Εὐγενίου καὶ τῶν συνδιδασκόντων»⁴. **Ἐ**νῶ ἡ Σχολὴ ἦταν θεωρητικῆς κατευθύνσεως, ὁ Εὐγένιος δίδασκε στοὺς μέλλοντας ἱερεῖς καὶ ἱεραποστόλους φιλοσοφία καὶ θετικὲς ἐπιστῆμες. **Σ**τὴν εἴσοδο τῆς Ἀκαδημίας ἀνήρτησε ἐπιγραφή, ἀνάλογη τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος: «**Γ**εωμετρήσεων εἰσίτω, οὐ κωλύω. **Τ**ῶ μὴ θέλοντι συζυγήσω τὰς θύρας» (Ὅποιον ἀσχολεῖται μὲ τὴν Γεωμετρίαν δὲν τὸν ἐμποδίζω νὰ εἰσέλθει. Σὲ ἐκεῖνον πὸν δὲν θέλει νὰ ἀσχοληθεῖ τοῦ κλείνω τὶς πόρτες).

Μαθητὲς του στὴν Ἀθωνιάδα ἦσαν οἱ Ἱερομάρτυς Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, Ἱερομάρτυς Ἀθανάσιος. **Μ**αθητὲς του ἐπίσης ἦσαν οἱ Σέργιος Μακροαῖος, Ἰώσηπος Μοισιόδακας, Διονύσιος ὁ Πλαταμῶνος καὶ Ἀθανάσιος Ψαλίδας. **Αὐ**τοὶ ἴδρυσαν σχολὲς ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ «συνέβαλαν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐνατένισιν τοῦ ἐν τῷ

Ἐρείπια Ἀθωνιάδας.

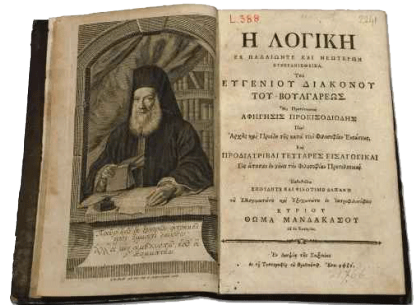
σκότει δουλείας εύρισκομένου Γένους ήμων»⁵...

Τό 1759 ό Διάκονος Εύγένιος ύποχρεώθηκε νά εγκαταλείψη την Αθωνιάδα. Δέν άντεξε τις ύπονομεύσεις και τις ίντριγκες. **Ο** Μοισιόδαξ περιγράφει την συμφορά και την έρημία της Σχολής μετά την άποχώρησί του: «**Ποῦ** ό κλεινός Εύγένιος; **Ποῦ** ή πολυπληθής χορεία τών μαθητῶν, ήτις έν χαρᾶ τής Ελλάδος πάσης συνεκρότει έναν Έλικῶνα νέον Μουσῶν και μουσοτρόφων; **Έ**φυγαδέυθη εκείνος, έφυγαδέυθη αυτή. **Β**ροντή νεμέσεως έπέπεσε και έσκόρπισε διδάσκοντας και διδασκομένους και ή οικοδομή εκείνη, ύπερ τής όποιας ό τοσοῦτος θρους (θόρυβος) έν τή βασιλευούση και έν τή λοιπή Ελλάδι, κατήνησεν (οἴμοι!) ή κατοικία, ή φωλεά τών κοράκων!»⁶.

Στό τέλος τοῦ 1759 ό Εύγένιος Βούλγαρης προσεκλήθη από τον Πατριάρχη Σεραφείμ Β΄ νά διδάξη τις σύγχρονες έπιστήμες στην Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή. Τό 1761 ό Πατριάρχης Σεραφείμ άνατρέπεται και έξορίζεται. **Α**ναλαμβάνει Πατριάρχης ό έχθρός του Ίωαννίκιος Γ΄ Καρατζάς (1761-1763) και μετά ό Σαμουήλ Χαντζερής. **Κ**αι οί δύο άντιπαθοῦσαν τον Εύγένιο και τον ύποχρέωσαν νά παραιτηθῆ. **Α**πογοητευμένος έφυγε από την Κωνσταντινούπολι τό 1763 και δέν επέστρεψε ποτέ στην σκλαβωμένη Πατρίδα. **Ο**μως δέν την ξέχασε. **Α**υτό άποδεικνύεται από τους «Στοχασμούς» και την Διαθήκη του.

Οί Κων. Κούμας και Σέργιος Μακροάιος έγραψαν, ότι για λίγο πέρασε από την Δακία (σημερινή Ρουμανία), και φιλοξενήθηκε από τους ήγεμόνες της. **Σ**τήν συνέχεια μετέβη στην Λειψία. **Έ**κει, τό 1766, εκδίδει τό περίφημο βιβλίο του «Λογική έκ παλαιῶν τε και νεωτέρων συνεργανισθεισα», τιμάται από τον Αύτοκράτορα Φρειδερίκο Β΄ και γνωρίζεται με τον μοιραίο για τον Έλληνισμό Ρῶσο κόμη Θεόδωρο Ορλώφ. **Μ**ε την γνωριμία αυτή ένα νέο κεφάλαιο άνοίγει στην ζωή του, τό όποίο συνδέεται με την Ρωσία.

Ο Εύγένιος Βούλγαρης μετά την Λειψία φιλοξενήθηκε κάποιους μήνες στο Βερολίνο από τον Αύτοκράτορα Φρειδερίκο Β΄. **Α**υτός θεωρείτο έκφραστής τής πεφωτισμένης Δεσποτείας, ήταν φίλος και χορηγός τοῦ Βολταίρου

καὶ τοῦ ἄρρεσε νὰ φιλοξενηθῆ καὶ νὰ συζητηθῆ μὲ διανοοῦμενους τῆς ἐποχῆς του.

Στὴν συνέχεια καὶ συγκεκριμένα τὸ 1771 μετέβη στὴν Ἁγία Πετρούπολι, ὅπου μετὰ ἀπὸ σύστασι τοῦ Θεοδώρου Ὁρλώφ, τὸν δέχθηκε μὲ τιμὲς ἡ Αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας Αἰκατερίνη Β΄ ἡ Μεγάλη.

Ἡ ἐποχὴ γιὰ τὸν Ἑλληνισμό ἦταν ἐξαιρετικὰ κρίσιμη. Ὁ Θεόδωρος Ὁρλώφ καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀλέξιος, ἄνθρωποι τῆς Αὐλῆς, οἱ ὁποῖοι ἐπηρέαζαν τὴν Αὐτοκράτειρα, ἀπὸ τὸ 1766 εἶχαν ἀρχίσει νὰ παρακινοῦν τοὺς Ἕλληνες νὰ ἐπαναστατήσουν. Τὴν 1η Μαρτίου 1770 ὁ Θεόδωρος Ὁρλώφ, ἐπὶ κεφαλῆς μοίρας τοῦ Ρωσικοῦ στόλου, κήρυξε τὴν Ἐπανάστασι ἀπὸ τὸ Οἶτυλο τῆς Μάνης, ἐπανάστασι ἡ ὁποία δὲν περιορίσθηκε στὴν Πελοπόννησο, ἀλλὰ ἀπλώθηκε σὲ πολλὰς περιοχὰς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως στὴν Κρήτη (μὲ τὸν Δασκαλογιάννη), στὴν Ἥπειρο μὲ τοὺς Χειμαριῶτες, στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου.

Τὸ τραγικὸ ἦταν, ὅτι μετὰ τὴν ἀντίδρασι τῶν Ὁσμανιδῶν, οἱ Ρῶσοι ἀποχώρησαν, ἀφήνοντας τοὺς ἐπαναστάτες μόνους καὶ ἀνυπεράσπιστους. **Α**ποτέλεσμα, ἡ σφαγὴ χιλιάδων Ἑλλήνων. **Τ**ὸ 1770 ἦταν σὲ ἐξέλιξι καὶ ὁ Α΄ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος (1768-1774), ὁ ὁποῖος ἔληξε μὲ νίκη τῆς Ρωσίας καὶ τὴν ὑπογραφή τῆς συνθήκης Κιουτσούκ-Καίναρτζῆ. **Μ**ὲ αὐτὴν οὐδὲν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων προέκυψε, πλὴν τοῦ ὅτι τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα μὲ ρωσικὴ σημαία ἀπέκτησαν τὸ δικαίωμα νὰ πλέουν ἐλεύθερα στὸν Εὐξείνιο Πόντο, στὰ στενὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ στὸ Αἶγαϊο. **Π**ολλὰ τότε ἑλληνικὰ πλοῖα σήκωσαν ρωσικὴ σημαία.

Αὐτὰ συμβαίνουν πρὶν ἀπὸ τὴν Γαλλικὴ ἐπανάστασι. **Α**νάμιξι στὴν Ἐπανάστασι τοῦ 1770 ἔχει μόνον ἡ Ρωσία, γιὰ τὴν ὁποία οἱ Ἕλληνες ἐπίστευσαν ὅτι μποροῦσε νὰ τοὺς βοηθήσῃ. **Τ**ότε οἱ Γάλλοι θεωρητικοὶ τῆς Ἐπαναστάσεως Βολταῖρος καὶ Ντιντερό ἦσαν τρόφιμοι τῶν Αὐλῶν τῶν Αὐτοκρατόρων, τοῦ Φρειδερίκου καὶ τῆς Αἰκατερίνης, καὶ ἀπομυζοῦσαν πολλὰ χρήματα. **Ο** Christophe Migeon σημειώνει γιὰ τὸν Βολταῖρο μεταξὺ ἄλλων: *«Ὁ Βολταῖρος ἦταν ἓνας δεινὸς ἐπιχειρηματίας. Ἀγαπᾷ τὸ χρῆμα καὶ τὸ κερδίζει χάρις στὴν πένα του καὶ στοὺς πρίγκηπες πὺν τὸν καλομαθαίνουν»*⁷. **Μ**ὲ τὰ Ὁρλωφικὰ ἀποδεικνύεται μῦθος ἡ ἐπίδρασις τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως στὸ νὰ ἀποτινάξουν οἱ Ἕλληνες τὸν ὀθωμανικὸ ζυγὸ.

* * *

Ὁ Διάκονος Εὐγένιος Βούλγαρης γράφει τὸ 1771 ἢ τὸ 1772, ἀμέσως δηλαδή μετὰ τὰ Ὀρλωφικά, τὸ ἔργο του «Στοχασμοί», ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα προεπαναστατικά κείμενα. **Σ**πάνιο ἀντίγραφο του ἀνήκε στὴν βιβλιοθήκη Γιάννη Βλαχογιάννη⁸. **Τ**ὰ ὅσα ὁ Βούλγαρης γράφει περὶ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, εἶναι ὡς νὰ τὰ γράφη σήμερα.

Τὸ κείμενο ἀρχίζει ἔτσι: «**Ἦ**λπισε ποτὲ κάποιος μὲ τόση ὀξύτητα καὶ εὐκολία νὰ μέλλῃ νὰ καταστήσῃ στὸ χειῖλος τοῦ γκρεμοῦ τὸ Ὄθωμανικὸ Κράτος; ὄχι. **Μ**ὰ ἤλπισε κάποιος ὅτι ἐνῶ ἔφτασε ἕως ἐκεῖ, μὲ τὴν πίεσι ἐνὸς βραχίονος ἰσχυροῦ, ἄλλα χέρια ἰσχυρὰ καὶ αὐτά, δυνάμενα νὰ συνεισφέρουν καὶ μὲ μιὰ μικρὴ ὤθησι στὸ νὰ τὸ κατακρημνίσουν, δὲν τὸ θέλουν; **Μ**ὰ, τελευταῖο, ἤλπισε κάποιος ὅτι αὐτὰ τὰ χέρια διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸ γκρέμισμα τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους θὰ τὸ στηρίξουν; **Ὀ**πωσδήποτε ὄχι... (Σημ. γρ.: ἡ μεταφορὰ τοῦ κειμένου στὰ νεοελληνικά ἀπὸ τὸν γρ.).

Στὴν δευτέρῃ σελίδα θὰ νόμιζε κανεὶς, ὅτι περιγράφει τὴν ἰδεολογία, ἡ ὁποία καλλιεργεῖται σήμερα: «**Τ**ὰ χρησιμολογήματα τοῦ Μωάμεθ πληροφοροῦν τοὺς Τούρκους, ὅτι αὐτοὶ εἶναι τὸ ἔθνος τὸ θεοφιλὲς καὶ ἅγιο καὶ ἐκλεκτό. **Τ**ὸ μόνον ἔθνος, τὸ ὁποῖο ὁ Θεὸς τὸ διώρισε νὰ κυβερνήσῃ ὅλο τὸν κόσμον, καὶ ὅτι ἐπομένως τὸ Βασίλειόν τους... δὲν εἶναι δυνατὸν οὐδέποτε νὰ καθαιρεθῆ, οὔτε καὶ ἂν συμφωνήσουν ὅλες οἱ δυνάμεις τῶν Βασιλείσκων τῆς Εὐρώπης».

Καὶ συνεχίζει στὴν 4ῃ σελίδα: «**Ἄ**λλὰ τίθεται τὸ ἐρώτημα: **οἱ** Τούρκοι δὲν βλέπουν τὸ ὀφθαλμοφανές, ὅτι ἡ μοῖρα τους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τῶν Χριστιανῶν βασιλέων; **Ἀ**ποκρίνομαι τὸ ἀντίθετο, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι Τούρκοι καὶ ὡς Τούρκοι εἶναι πληροφορημένοι ὅτι κατὰ τὶς ἀρχὰς τῆς πίστεώς τους τὸ Βασίλειόν τους θὰ μείνῃ ἀκέραιον ἕως τὸ τέλος, θὰ ἀπολαύσῃ δόξα καὶ δύναμι καὶ θὰ ὑποτάξῃ ὅλους, ὅπως εἶπαμε. **Ἐ**πίσης ὡς Τούρκοι πρεσβεύουν καὶ τὸ δόγμα ὅτι ὑπάρχει μιὰ ἰσχυρὴ εἰμαρμένη, ἡ ὁποία κρατᾶ δεμένους τοὺς Χριστιανούς Βασιλεῖς, τοὺς σφίγγει καὶ τοὺς ἀναγκάζει νὰ μένουν στὰ ὄρια τους... **Ὡ**ς Τούρκοι εἶναι ἐκ συστήματος ἄσπονδοι ἐχθροὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ...».

Ὁ Βούλγαρης στὴν 34ῃ σελίδα τονίζει, ὅτι τρία πράγματα κινούσαν τοὺς Γραικοὺς νὰ παίρνουν τὸ μέρος τῶν Χριστιανῶν

Βασιλέων, κάθε φορά που αυτοί έκαμαν πολέμους έναντιόν των Όθωμανών: Πρώτον ή θλίψις τής βαρείας και άνυποφόρου τυραννίας. Δεύτερον ή έλπίδα τής αποκαταστάσεως τής έλευθερίας του Γένους και τρίτον ή ζέσις τής πίστεως τους στον Χριστόν. **Άλλά**, όπως σημειώνει, οί Γραικοί βλέπουν, ότι όλα τά άλλα χριστιανικά κράτη τής Εύρώπης δέν έχουν τον ζήλο τής χριστιανικής πίστεως κατά τής ψευδοθρησκείας του Μωάμεθ. **Οί** Γραικοί βλέπουν, ότι δέν πρέπει να έλπίσουν στο έξιη να δουν βοήθεια για την έλευθερία τους. **«Επειδή τώρα»**, όπως γράφει, «που περισσότερο από κάθε άλλη φορά (Σημ. γρ.: με τά Όρλωφικά), έφεξε σε αυτούς μια τέτοια έλπίδα οί Δυνάμεις τής Εύρώπης, άντι να προθυμοποιηθούν και να απλώσουν σε αυτούς χέρι βοήθειάς δια να τους καταστήσουν έλεύθερους, έστω εν μέρει, φάνηκαν τρόπον τινά ζηλότυποι στην έλευθερία τους. **Και** εκείνο τó χέρι, τó όποιο υπέρ αυτών από μακριά απλώθηκε να τους έλευθερώση, δέν έλειψαν από τó να τó έμποδίσουν».

Πρός τó τέλος των «Στοχασμών» του, ό Βούλγαρης έπιχειρηματολογεί, γιατί είναι προς τó συμφέρον τής Ρωσίας και τής υπόλοιπης χριστιανικής Εύρώπης, ένα ισχυρό, έλεύθερο και άκηδεμόνευτο Έλληνικό Κράτος. **Υποστηρίζει**, ότι ή ύπαρξις Έλληνικού Κράτους **«ήθελε φυλάξει εις τó έξιη την επιζητούμένη ίσορροπία τής Εύρώπης»**. **Και** άπαντá στο έπιχείρημα, ότι οί Εύρωπαίοι αφήνουν την Τουρκία να άλωνίζει γιατί αυτό υπαγορεύουν τά συμφέροντά τους: **«Κύριε των Δυνάμεων! Όφελος εις την Εύρώπη είναι να βασιλεύουν οί Τουρκοί στην Εύρώπη! Τά έμπορικά συμφέροντα άλλάζουν στον χρόνο, ενώ ή κυριαρχία τής Τουρκίας μένει»**. **Και** καταλήγει, οί χριστιανοί βασιλείς να μην αφήσουν την ευκαιρία να βοηθήσουν στην δημιουργία του Έλληνικού κράτους και στον έξοστρακισμό από την Εύρώπη των Όθωμανών: **«Άν** ό Τουρκος αποκατασταθῆ πάλιν ως πρότερον αναμφιβόλως ουδέποτε θά εύρίσκεται σε ασφάλεια ή Εύρώπη, ενόσω ό Όθωμανός θά βασιλεύη στην Εύρώπη». **Αυτά** γράφονται τó 1771-72!

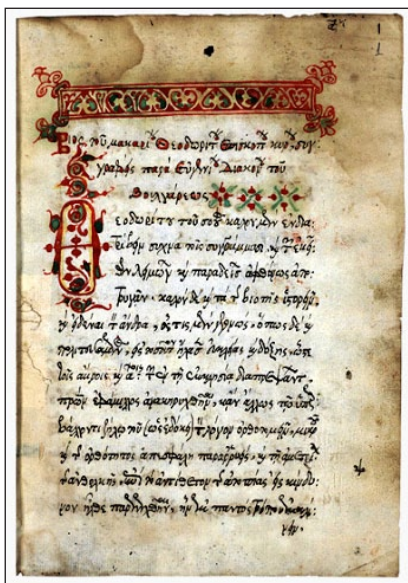
* * *

Ό Ευγένιος Βούλγαρης τó 1772 ήταν στην Αγία Πετρούπολι και είχε την εκτίμησι τής Τσαρίνας Αικατερίνης Β' τής Μεγάλης. **Αυτήν** την εκτίμησι προσπάθησε να αξιοποιήση υπέρ τής Πατρίδος, κάτι που δέν ήταν καθόλου εύκολο. **Στην** Μόσχα και στο Κεντρικό Κρατικό Αρχείο Παλαιών Έγγράφων (Φ. 18, αρχ.

249, σελ. 14) φυλάσσεται τὸ ἑλλη-
νικὸ κείμενο τῆς σύντομης ὁμιλί-
ας, τὴν ὁποία ἔκαμε ὁ Βούλγαρος
κατὰ τὴν διάρκεια τῆς πρώτης
ἀκρόασεως τὴν ὁποία τοῦ παρε-
χώρησε ἡ Αὐτοκράτειρα, τὸν Ἰού-
λιο τοῦ 1772. **Σ**τὴν ὁμιλία αὐτή,
ἀφοῦ ἐξέφρασε τὴν χαρὰ του
γιὰ τὴν συνάντησι, ζήτησε τὴν
βοήθειά της γιὰ νὰ ἀπελευθερω-
θοῦν οἱ συμπατριῶτες του: «**Εἶ**μαι
εὐτυχισμένος, ἐγὼ, ὁ τελευταῖος
ἀπὸ τοὺς δούλους σου, παμφιλεύ-
σπλαχνη Βασίλισσα! **Ἀ**λλὰ ὀλο-
κλήρωσε τὴν εὐημερία μου μὲ τὸ
νὰ φέρης καὶ τὸν λαό μου σὲ μιὰ
εὐημεροῦσα κατάστασι. **Ἡ** Ἑλλά-
δα, μετὰ τὸν Θεό, Παντοδύναμη
Αὐτοκράτειρα, σὲ σένα προσβλέ-
πει, ἐσένα ἰκετεύει, σὲ ἐσένα προστρέχει...».

Ἐγραψε πολλὰ ἐπαινετικά γιὰ τὴν Αἰκατερίνη, ὄχι πρὸς ἴδι-
ον ὄφελος, ἀλλὰ πρὸς ὄφελος τῆς Πατριδος του⁹. **Ὁ** ἴδιος οὐδέ-
ποτε ζήτησε κάτι ἀπὸ αὐτήν. **Ἀ**ντίθετα ἡ Αἰκατερίνη ἔκανε τὸ
πᾶν νὰ τὸν πείσῃ νὰ μὴν μείνῃ Διάκονος, ἀλλὰ νὰ δεχθῆ τὴν
πρότασι τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ καταστῆ Ἀρχιεπίσκο-
πος. **Τ**ελικὰ τὸν ἔπεισε: **τὸ** 1775 χειροτονήθηκε ἱερομόναχος
ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Μόσχας Πλάτωνα καὶ τὸ 1776 ἐξελέγη
ἀπὸ τὴν Ρωσικὴ Ἐκκλησία Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς
Σλαβίνου καὶ Χερσῶνος.

Τὴν εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονίαν τοῦ Εὐγενίου ἐτέλεσαν ὁ
καταδιωγμένος ἀπὸ τοὺς Ὀσμανίδες καὶ καταφυγὼν στὴν Ρω-
σία Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σεραφεῖμ Β', ὁ Μητρο-
πολίτης Μόσχας Πλάτων καὶ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς. **Π**αροῦσα στὴν
χειροτονία ἦταν καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη. **Ἐ**γραψε σχε-
τικά ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος: «**Ἡ** μεγάλη κυρία ἐτίμησε τὸ
κλέος, τὸ σέμνωμα καὶ τὸ ὡς ἀληθῶς ἄκρον ἄωτον τοῦ γένους τῶν
Γραικῶν»¹⁰. **Σ**ημειώνεται, ὅτι ὁ Πατριάρχης Σεραφεῖμ Β' ἐκτι-
μοῦσε ιδιαίτερα τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἦθος καὶ τὰ πολλὰ προσόντα
τοῦ Εὐγενίου καὶ συνδεόταν μαζί του. **Ἀ**ὐτὸς τὸν εἶχε χειροτο-

«Βίος τοῦ Θεοδωρίτου Ἐπισκό-
που Κύρ(ου), συγγραφεῖς παρὰ
Εὐγενίου Διακόνου τοῦ Βουλγά-
ρειως». Κώδ. Βατοπαιδίου 94, φ.1r.

νήσει Διάκονο καὶ τοῦ εἶχε ἀναθέσει τὴν δι-
εύθυνσι τῆς Πατριαρχικῆς Ακαδημίας.

Ἡ Γερμανικῆς καταγωγῆς Αἰκατερίνη,
γεννημένη ὡς Πριγκίπισσα τοῦ Anhalt-
Zerbst-Bernburg Σοφία Φρειδερική Αὐ-
γούστα, ὑπαντρεύθηκε τὸ 1745, σὲ ἡλικία
16 ἐτῶν, τὸν ἐπίσης Γερμανὸ Μέγα Δοῦκα
τῆς Ρωσίας Πέτρο, ὁ ὁποῖος ὡς Τσάρος κυ-

βέρνησε τὴν Ρωσία γιὰ λιγότερο ἀπὸ δύο χρόνια (1761-1762).

Ὁ ἀλαζονικὸς χαρακτήρας του καὶ τὰ ἐγκληματικά του λάθη
σὲ βάρος τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ προκάλεσαν τὴν ἀπὸ συνωμότες,
μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Γκριγκόρι Ὁρλώφ, δολοφονία του. **Τῆς**
συνωμοσίας εἶχε γνῶσι ἡ Αἰκατερίνη, ἡ ὁποία ἀνῆλθε στὸν
θρόνο¹¹.

Ἐπιθυμία τῆς Αἰκατερίνης ἦταν νὰ ἀγαπηθῆ ἀπὸ τὸν Ρω-
σικὸ λαὸ καὶ νὰ μείνῃ στὴν Ἱστορία ὡς ἡ Αὐτοκράτειρα, ἡ ὁποία
ἐπεξέτεινε τὰ σύνορα τῆς Ρωσίας καὶ κυβέρνησε μὲ τὸν «προ-
οδευτικὸ» τρόπο τῆς ἐποχῆς της, τὴν πεφωτισμένην Δεσποτεία.

Πρὸς τοῦτο ἀσπάσθηκε τὸ Ὁρθόδοξο δόγμα, δήλωνε μεγάλη
ἐχθρα τοῦ Ἰσλάμ, ἐπεξέτεινε τὰ σύνορα τῆς Ρωσίας σὲ βάρος
τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Πολωνίας καὶ συνομι-
λοῦσε μὲ τοὺς «μοντέρνους» Γάλλους διανοούμενους Βολταίρο
καὶ Ντιντερό.

Ὡς πρὸς τὸν Ἑλληνισμό, μετὰ τὸν Α΄ Ρωσοτουρκικὸ πόλε-
μο (1768-1774) καὶ τὰ Ὁρλωφικά, πού εἶχαν τραγικὲς συνέπειες
γιὰ τοὺς Ἕλληνας, ἀκολούθησε ὁ Β΄ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος
(1787-1792). **Σὲ** αὐτὸν στὸ πλευρὸ τῆς Αἰκατερίνης ἦταν ὁ Αὐτο-
κράτορας τῆς Αὐστρίας Ἰωσήφ Β΄. **Ὅπως** φαίνεται ἀπὸ τὴν
ἀλληλογραφία μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Ἰωσήφ, σκοπὸς της ἦταν
ἡ δι' ἀποσπάσεως ἐδαφῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας δη-
μιουργία ἀνεξάρτητου ἑλληνικοῦ κράτους.

Στὴν ἀπὸ 10 Σεπτεμβρίου 1782 Ἐπιστολή της πρὸς τὸν Ἰωσήφ
Β΄, ἡ Αἰκατερίνη τοῦ ἐξέφρασε τὴν ἐμπιστοσύνη της, ὅτι θὰ βοη-
θήσῃ, ὥστε «**ἡ** Εὐρώπη νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν τοῦ χριστιαν-
ικοῦ ὀνόματος, νὰ ἐκδιωχθῆ αὐτὸς ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως
καὶ νὰ ἀνιδρυθῆ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ μοναρχία ἐπὶ τῶν ἐρειπίων
τῆς βαρβάρου ὀσμανικῆς κυβερνήσεως, ὑπὸ τὸν ρητὸν ἐκ μέρους
μου ὄρον νὰ διατηρήσῃ τὴν μοναρχίαν ταύτην ὅπως ἀνεξάρτητον
τῆς ἐμῆς». **Γιὰ** τὴν θέσι τοῦ Μονάρχου τοῦ ἀνεξάρτητου Ἑλλη-

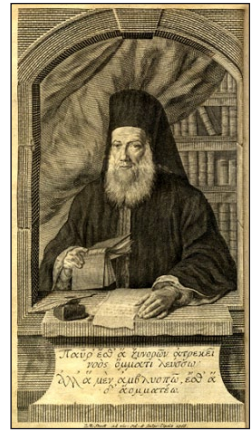
νικοῦ κράτους προώριζε τὸν νεώτερο τῶν ἐγγονῶν της, Κωνσταντῖνο, ὁ ὁποῖος «θὰ παραιτεῖτο πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς ρωσικῆς μοναρχίας». **Σ**ύνορα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἢ Αἰκατερίνη προγραμμάτιζε πρὸς τὴν Ρωσία τὸν Εὐξείνο καὶ πρὸς τὴν Αὐστρία «τὸ δημιουργηθσόμενο κράτος τῆς Δακίας»¹².

Ἡ κατάστασις τῆς Εὐρώπης μὲ τὴν ἐπικράτησι τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως στὴν Γαλλία καὶ «ιδίως τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσίας στὰ πολωνικὰ πράγματα» ἔπεισαν τὴν Αἰκατερίνη νὰ συνομολογήσῃ τὸ 1792 στὸ Ἰάσιο εἰρήνη μὲ τὴν Τουρκία καὶ νὰ διατάξῃ νὰ ἐμποδιοσθῇ «πᾶν ἑλληνικὸν κίνημα μέχρι νεωτέρας διαταγῆς»¹³. **Ἐ**τσι οἱ Λάμπρος Κατσώνης, Ἀνδρέας Ἀνδροῦτσος, πατέρας τοῦ Ὀδυσσεά, καὶ ἄλλοι πολέμαρχοι στεριᾶς καὶ θάλασσας ἀφέθησαν μόνοι νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα....

* * *

Τὸ 1787 ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης παραιτήθηκε τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σλαβινίου καὶ Χερσῶνος καὶ τὸ 1789 ἐπελέγη μέλος τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας. **Τὸ 1802** ἀπεσύρθη στὴν Μονὴ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νέφσκι τῆς Ἁγίας Πετροπόλεως, στὴν ὁποία, ἕως τὴν κοίμησί του, τὸ 1806, ἔζησε ἐν εἰρήνῃ, προσευχῇ καὶ μελέτῃ. **Ὁ** Βούλγαρης ἔγραψε ἰδιοχείρως τὴν *Διαθήκη* του στὶς 16 Ἀπριλίου 1805, ἕνα χρόνο πρὸ τοῦ θανάτου του. **Μ**ὲ αὐτὴν δώρισε στὴν νεοσύστατη Ἰονικὴ Ἑπτάνησο Ἡγεμονία πολύτιμα Ἐγκόλπια καὶ Σταυρούς, δῶρα τῆς Αἰκατερίνης καὶ ἄλλων ἡγεμόνων γιὰ νὰ πωληθοῦν. **Ὅ**λα τὰ ὑπόλοιπα δῶρα πού εἶχε δεχθῆ (δείγματα, ὅπως γράφει, «τῆς ἐμῆς ἀφροσύνης καὶ ματαιότητος») ζήτησε νὰ πωληθοῦν καὶ νὰ δοθοῦν στοὺς ἐνδεεῖς καὶ πτωχοὺς, μαζί μὲ 1.000 ρούβλια, ἀπὸ τὰ 10.000 πού ὑπῆρχαν στὸ ὄνομά του στὴν Βασιλικὴ Τράπεζα τῆς Πετροπόλεως. **Τ**ὰ ὑπόλοιπα ρούβλια τὰ μοίρασε κυρίως στὴν Ἀθωνικὴ Ἀκαδημία, στὸ Σχολεῖον τῆς Πάτμου, στὸν «περιβλεπτο Ναὸ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος Κερκύρας», στὸ Ναὸ τῆς Φανερωμένης Ζακύνθου, στὸν «Ζωοδόχο Ἅγιο Τάφο» καὶ στὴν Μονὴ Σινᾶ.

Στὴν ἐπιτύμβια πλάκα ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμία του νὰ γραφῆ τὸ ἐξῆς:

Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης. Χαρακτικὸ τοῦ 1766. Λειψία.

«Ἦς ὄθεν; Ἐκ γῆς.
Nῦν δ' αὖ εἰς γῆν ᾧδ' ἐπανῆλθον...
Καὶ δὴ οὐ βροτός,
ἀλλ' ἐξῆς ἔσομ' ἄμβροτος αἰέν...».

(**Α**πὸ πού εἶσαι; **Α**πὸ τὴν Γῆ. **Καὶ** τώρα πάλι στὴν γῆ ἐπανῆλθα... **Καὶ** πλέον δὲν εἶμαι θνητός, ἀλλὰ στὸ ἐξῆς θὰ εἶμαι πάντοτε ἀθάνατος...) ¹⁴.

**Εὐγενίου Ἀρχιερέως,
τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Γένους,
καὶ προφήτου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως,
Αἰωνία ἡ μνήμη!**

(*) Βλ. <https://christianvivliografia.wordpress.com>. Τοῦ Γιώργου Ν. Παπαθανασόπουλου • Ἐπιμέλ. ἡμετ.

1. «**Ν**εοελληνικὴ Φιλολογία-Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμψάντων Ἑλλήνων 1453-1821», Ἐν Αθήναις, Ἐκδ. τέκνων Ἄν. Κορομήλα, 1868, σελ. 569.

2. Μετ. π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ, Ἐκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2005, σελ. 440.

3. «**Σ**κοῦφος – Μηνιάτης – Βούλγαρης – Θεοτόκης» Ἐκδ. «**Α**ετός», Βασ. Βιβλ. τόμος 8, σ. 240.

4. Αὐτ. σελ. 567.

5. Προσφώνησις πρὸς τὸν Οἶκ. Πατρ. κ. Βαρθολομαῖο Ἀρχιμ. Νικηφόρου Μικραγιαννανίτου Σχολάρχου Ἀθωνιάδος, «**Τ**όμος γιὰ τὰ 240 χρόνια ἀπὸ τὸν διορισμὸ τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως σχολάρχου τῆς Ἀθωνιάδος, 1753-1993», Ἀθωνιάς, 1997, σελ. 36.

6. Κων. Σάθα «**Β**ιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμψάντων Ἑλλήνων», σελ. 568, σημ. 1.

7. Les Cahiers Science et Vie, No 152, Avril 2015, p. 93.

8. Βλ. Ν. Καμαριανοῦ «**Ἐ**πτὰ σπάνια ἑλληνικὰ φυλλάδια δημοσιευμένα στὴν Πετρούπολη» (1771-1772), Ὁ Ἐραμιστής τ. 18, 1986, σελ. 1-34.

9. Βλ. σχ. Λήμμα «**Εὐ**γ. Βούλγαρης» εἰς Ἑθρσκ. καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, Αθήναι, 1964, 5ος Τόμος, στλ. 1012.

10. Βλ. σχ. Ἀθαν. Γ. Καρμῆ «**Εὐ**γένιος Βούλγαρης καὶ οἱ πνευματικὲς ζυμώσεις τοῦ ἡ' αἰῶνα», Ἐκδ. Παρρησία, Αθήνα, 2008, σελ. 24 .

11. Ν. Ζερνώφ, «**Οἱ** Ρῶσοι καὶ ἡ Ἐκκλησία τους», Ἐκδ. Ἀστέρος, Αθήναι, 1972, σελ. 140.

12. Βλ.σχ. Κων. Παπαρηγόπουλου «**Ι**στορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», Ἐκδ. Οἶκ. Ἐλευθερουδάκη. Ἐν Αθήναις, 1925, Τόμ. Ε', σελ. 204-205.

13. Αὐτ. σελ. 206.

14. **Η** Διαθήκη τοῦ Βούλγαρη ὑπάρχει στὸ βιβλίο του «**Δ**ιατριβὴ εὐθανασίας», τὸ ὁποῖο ἐξέδωσαν τὸ 2005 οἱ ἐκδόσεις «**Ε**ξάντας», σὲ ἐπιμέλεια τῶν καθηγητῶν Γ. Δημολιάτη καὶ Μαν. Γαλανάκη.